

שנאת האחים ליוסף וחג החנוכה אז והיום

עיון בפרשת השבוע על פי ה"משך חכמה"

1. בראשית ל"ז, א-ד'

(א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: (ב) אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בנימן והוא גער את בני בלחה ואת בני זלפה ונשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם: (ג) וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: (ד) ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלם:

2. מש"ח בראשית ל"ז, ד'

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו – הענינו, דבלא זה היו סבורים מפני שהוא בן רחל אהובתו לכן אהב גם בניה יותר מכולם, אבל כאשר ראו כי אותו אהב מכל אחיו, היינו אף מבנימין, לכן הוא ודאי מפני הדבה שמביא עליהם ומתכבד ומתיקר אצל אביהם בקלונם, לכן וישנאו אותו, ופשוט.

3. מש"ח שמות י"ב, ט"ז

כי כל העמים בדתותיהן הנימוסיות יעשו יום הנצחון יום מפלת אויביהם לחג הנצחון, לא כן בישראל המה לא ישמחו על מפלת אויביהם ולא יחוגו בשמחה ע"ז וכמו שאמר בנפול אויבך אל תשמח בו' פן יראה ד' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו, (משלי כד, יז) הרי דאדם המעלה אינו שמח בנפול אויבו משום שהשמחה רע בעיני ד' הלא רע בעיני ד' צריך לשנאותו ולכן לא נזכר בפסח חג המצות כי בו עשה במצרים שפטים רק כי הוציא ד' את בני מצרים אבל על מפלת האויבים אין חג ויו"ט לישראל. ולכן על נס חנוכה אין היום מורה רק על הרלקת שמן זית וחינוך בית ד' וטהרתו והשגחת אלקים על עמו בית ישראל בזמן שלא היה נביא והוזה בישראל ולכן נעשה ההדלקה על ענין בלתי מפורסם ההדלקה שמונה ימים בהיכל משום שהמנהיגים והשרי צבאות היו הכהנים הגדולים החשמונאים והיה חוששת ההשגחה שמה יאמרו כחם ועוצם ידם ובתחבולות מלחמה נצחו הראתה להן ההשגחה אות ומופת בהיכל אשר אינו ידוע רק לכהנים למען ידעו כי יד אלקי עשה זאת והם מושגחים דרך

נסיי למעלה מן הטבע. וכן בנס פורים לא עשו יו"ט ביום שנתלה המן או ביום שהרגו בשונאיהם כי זה אין שמחה לפני עמו ישראל רק היו"ט הוא בימים אשר נחו מאויביהם וכמו שהיו צריכים למנוחה והיה נחשים על דרכם ונהרגו הנחשים היתכן לשמוח יום שנצחו הנחשים כי רק השמחה על המנוחה.

4. רמב"ם הל' תשובה ד', ד'

ומהן המשה דברים העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן לפי שהם דברים קלים בעיני רוב האדם ונמצא חוטא והוא ירמה שאין זה חטא ... המתכבד בקלון חבירו אומר בלבו שאינו חטא לפי שאין חבירו עומד שם ולא הגיע לו בושת ולא ביישו אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו כדי שיראה מכללו שהוא מכוּבד וחבירו בזוי.

5. מידות הראי"ה כבוד ד'

כל מה שהשלמות הפנימית יותר חסרה כן הטבע מחפש להשתלם לצד חוץ. רק במעמד שפלות הנפש יתעורר חשק להתהדר לפני אחרים, בין במה שיש בו בין במה שאין בו. ועל כן חייב האדם להגדיל את רושם השלמות הפנימית, ודבריו ביחושו להכרת עצמו לאחרים יהיו תמיד במשקל הראוי.

6. רמב"ם הל' חנוכה ג', א'-ג'

(א) בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות ופישטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני: (ב) וכשגברו ישראל על אויביהם ואברום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן מהור במקדש אלא פך

אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן מהור: (ג) ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל המשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה:

7. עין אי"ה שבת א', א', כ'

וא"ר בר מחסיה אמר ר"ח ב"ג א"ר, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יתור משאר בניו, נתקנאו כו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. השכל נעשה באדם כדי לנהל את כל מעשיו וגם את כל רגשותיו הטבעיים. אולם דבר זה ראוי להיות תמיד למורה דרך לאדם, כי לא טוב הוא להרחיב כ"כ את שלטון השכל עד שיפריע את הרגשות הטבעיים ממחלכם, ע"ז נאמרי "ואל תתחכם יותר למה תשומם", כ"א את כל הנטיות הטבעיות שבאדם, בגופו ובנפשו, ראוי לשומרן בתקפן ובבריאותן לפתחן ולשכללן. אלא שעל גביהן צריך שיהי' השכל עומד ומנהיגן, אבל לא יכנס בגבולן לחבל אותן ולהמעט צורתן. כי המציאות לא תנוצח, וכפי הערך שהשכל יחפוץ לרדות בהן להחריבן, יתגברו הן בשטף עז וימרדו בהנהגת השכל, ותצאנה פרעות גדולות בהנהגה, בפרט באדם יחידי וה"ה במשפחה, בשבת, באומה ובכלל האנושיות. והנה יחש אהבת האב אל בניו הוא יחש טבעי בנוי על יסוד הרגש הנפשי והנטייה הטבעית, וכפי טבעו הפשוט הוא מספיק להמשיך כח האב לעשות לטובת בניו כל אשר יוכל. הבחירה והיתרון לבקר בין בן לבן ע"פ כשרונותיו ויתרונו הפרטי זהו ממעשה השכל, ע"כ אין ראוי לתן לשכל להפריע את כח הטבע. מצד האב הטבע גזור את השינוי, ואם השכל גזור לתן יתרון, לא יאתה לו להפריע את כח השינוי ההרגשי. אמנם כאשר יפרץ השכל ויכנס בגבול הרגש למעט, יתגבר הרגש הטבעי לעומתו, והקנאה שמקורה ברגש הלב הטבעי תתעורר בשצף קצף להתקומם על השכל הבא לשדד נחלתה.